

MOLNÁR GÉZA: HARANGOS ÓRA

Molnár Gézát az irodalmi köztudat elsősorban regényíróként tartja számon, és joggal. Az elmúlt tíz évben írt regényei alapozták meg írói hírnevét, s bár időközben sokoldalú írói-publicisztikai munkásságának más területein szintén figyelemre méltót alkotott, írói rangjának fokozatos emelkedését is főleg a regényeknek köszönhetette.

Ezúttal azonban — tízévi szünet után — újból novellás kötettel jelentkezett, méghozzá olyannal, amelyben a novellista Molnár Géza egyáltalán nem bizonyult méltatlannak a regényíróhoz. Azok számára, akik jól ismerik és szeretik írásait, nincs ebben semmi meglepetés. Hiszen trilógiájának eddig megjelent kötetekre, főleg a második részre, a *Holtak fogóságában* c. regényre is jellemző volt egy sajátos mozaikkompozíció: több, viszonylag önálló esemény-szál párhuzamos vitele, majd érintkezése, ill. összefonódása. Ezekből a művekből éppen ezért nagyon sok olyan részletet lehetne kiemelni, ami önállóan, a novella valamennyi alapvető műfaji követelményének eleget téve megállná a helyét. A regények ezáltal mintegy előlegezték a novellák erőnyeit, tükrözték az író sokoldalú módszerbeli-technikai felkészültségét.

Saját vallomását idézve, a novellákban is „az ember útját nyomozza a szerelem, a közélet, a munka, a sport-veszély, a magánvilág nehéz óráiban”. Mindezt eleve feltételezi a tematikai gazdagságot. Amit regényei már sokszor igazoltak, ti., hogy Molnár Géza bőséges élményanyaggal rendelkező író, azt novellái most még plasztikusabban mutatják.

Egyike a munkáséletet legjobban ismerő íróinknak, s mert belülről ismeri és ábrázolja — akár önéletrajzi emlékezés formájában, akár áttételesebb módon —, a munkástéma szükségképpen nem határa, hanem középpontja érdeklődési körének, ahonnan széles kitekintés nyílik más és más, új és új életterületekre. A járatlanabb utak keresését, a tematikai újszerűségeire való törekvést legjobban talán a kötet címadó elbeszélése mutatja.

A lényeg természetesen nem egyszerűen abban van, hogy az ejtőernyős sport, mint irodalmi téma a ritkaságok közét tartozik. A *Harangos óra* c. elbeszélés értékét végső soron az adja, hogy benne nem pusztán az ejtőernyős sport külsődleges, felszíni jelenségeiről, izgalmairól, veszélyeiről van szó, hanem ennél sokkal többről. Általánosabb emberi, s társadalmunkban új tartalmat nyerő erkölcsi kérdéseket ábrázol hiteles lélekrajzzal az író Kállai Robi tragikus egyedi sorsán keresztül: a kollektivitás és önzés problematikáját. S mint cseppben a tenger, a kis ejtőernyős csoport mindennapi életében úgy tükröződnek, érvényesülnek az alapvető erkölcsi követelmények, ill. a megsértésükből adódó konfliktusok.

Ennek a pártos szemléletű írói ábrázolásnak magasrendűségét legjobban az bizonyítja, hogy még a cselekmény, a helyzetremetés szempontjából konvencionális, mondhatni „elkoptatott” fordulatokban is tud újat, értékeset adni. Legszelemből példája ennek a *Boland lobogás* c. novella. Az írás egy eléggé átlátszó ötletre épül, amiből a legrosszabb értelemben vett és legol-

csóbb bohózat is kihozható lenne, sőt, legkönnyebben az. Molnár Géza azonban a nehezebb utat választja: nem öncélúan aknázza ki a helyzet adta lehetőséget, hanem bonyolult emberi sorsok, érzelmi viszonyok kibontására használja fel, egy, a felszínen zavartalannak, tökéletesnek tűnő, de a lélek mélyén titkolt viharokkal terhes házasság konfliktusainak tudatosulására és megoldására. Másik szép elbeszélése, *A nyár két arca*, a szerelmi háromszög egyik szokványos típusú szituációja ellenére szintén azért válhatott jó írássá, mert a házastársak szakítása lélektanilag tökéletesen motivált, Klári és Kutas elválása, ill. Klári és Marci szerelmének felújulása három emberi életút, három teljes érzelmvilág néhány percbe való belesűritése, csomópontja lett.

És ezzel Molnár Géza novelláiról művészetének lényegéhez érkeztünk. Molnár Géza vérbeli epikus — ezt regényei különösképpen tanúsíthatják —, akinek az áradó, fordulatos cselekményszövege, a jó értelemben vett „mesélés” egyik legnagyobb erőssége. Többnyire azonban kerüli az egyoldalú eseményességet, és sikerül megmutatnia a külső cselekmény mögött vagy éppen a tettekben kelesztül a belső okokat, az emberi tudatvilágot. Legjobb novellái éppen azok, amelyeknek mesészövege nem öncélú, hanem az eseményekben szereplő emberi jellemek tárulnak fel komplex módon, legfontosabb vonásaik egységében. Legjobb írásaiban olyan, az egyének szempontjából nagy jelentőségű eseményeket, általában érzelmi konfliktusokat ír le, amelyekben — mint jelenben — az

egész ember benne van statikusan és dinamikusan is, teljes egyéniségével s múltjával. Ennek a — bátran mondhatjuk: dialektikus — ábrázolásmódnak a már említettekén kívül olyan szép megvalósulásai vannak a kötetben, mint a *Váratlan szabadnap*, *Az ég kékje könnyebb* és a *Törvények nélkül*.

A *Váratlan szabadnap* valóságos lélektani remeklés. A gördülékenyen, színesen megírt előzmények után akkor ér tetőpontra a novella, amikor — mindössze néhány mondat — a pénzre, sikerre, feltűnésre vágyó nő rendkívül bonyolult lelkivilágát felvillantja a le nem vetett cipő kapcsán. *Az ég kékje könnyebb* c. el-

beszélés alighanem a kötet legjobb írása. Kompozícióban, de sok tekintetben stílusában is különbözik a többiekétől. A konfliktus — különböző társadalmi körülmények közt felnőtt nemzedékek kölcsönös megértésének, ill. meg nem értésének problémája az apa és fiú viszonyában — itt sokkal áttételesebben és számos oldalról megvilágítva, variálódva és közben új vonásokkal kiegészülve fejeződik ki. Ezzel a módszerrel az író az egészen gyengéd lelki rezdüléseket is vissza tudja adni, s talán nem tévedünk, ha azt mondjuk, hogy Molnár Gézárt írói szándéka mindinkább ezen az úton vezet tovább.

Azok a novellák, amelyekben az írónak nem sikerült maradéktalanul megvalósítani a cselekmény és jellem egységes ábrázolását, kevésbé mondhatók jónak. Gondolunk itt elsősorban a *Sanoár*, az *Eszter*, a *Fekete Péter öcsém* és a *Kölyök* címűekre. Ezek jó része feltehetően már az írói szándék szerint is kisebb igényű alkotás.

A kötetet azonban nem a leggyengébb, hanem a legjobb írásokkal kell mérni. Ezek alapján abban összegezhethetjük véleményünket, hogy a *Harangos óra* értékes, szép novellás kötet. (*Szépirodalmi Könyvkiadó 1966.*)

VÖRÖS LÁSZLÓ

BARÁTH LAJOS: TŰZ ÉS KOROM

Baráth Lajos újabb regénye a sikeres elsőnek, a *Házak tábla nélkül* címűnek a variációja. Az új regényben is egy elavult, lakhatatlan kolónia felszámolásának drámai útját olvassuk. Ha egy író azonos témát többször dolgoz fel, akkor nyugtalanítja valamely, az előzőben végig nem próbált megoldás, esetleg az idő változtával korrekcióra szorulónak érzi korábbi tételeit, vagy csak a kényelemszeretet, sikerhízárszás köti vissza egy korábban jól választott téma rutinos variációihoz. Baráth regénye esetében az előbbi okok állanak fenn. Eddigi írásaiban mindig volt egy adott szituáció, melyben emberei alakulni kényszerültek, vagy vegetáltak. Így volt ez a *Házak tábla nélkül* esetében is. A véletlen, a százados munkás-sors összesodorta kolónia emberei ott éltek egymás mellett, a reggeli munkábamenet, a kártya, a gomba, ahol ittak, a búcsú, amely hitük múltjával is

megmaradt ünnepi alkalomnak, mind csak rövid találkozások, melyek nem képesek megszüntetni a sorsok össze nem találkozó párhuzamosságát. Igazi emberi kapcsolatok csak néha születtek, akkor is inkább szöktek onnan, hogy szét ne marja a pletyka és a nyirok szebbre vágyó álmaik virágát. Vártak, csak vártak. Mire? Egészségesebb életkörülményekre, de ezért szinte semmit nem tettek.

Az új regényben maguk az emberek teremtik meg azt a szituációt, amelyikben közösséggé, szabad idejükben is céllal teljes emberekké emelkedhetnek. Itt nem várnak, nem állóképekben tengenek, hanem egy, az állam által megmutatott lehetőség kihasználásában fonódnak össze a sorsok. Egyéni érdeknek látszó alkotásra, családiház-építésre jönnek össze, határozzák el nehezen, de végül annál szívósabban magukat. Mégis sokkal többet nyernek, mint ember-

hez méltó lakásokat, megismerik az élet alakításának súlyos örömét: az épülő környezet sokszor robbanásig feszülően türelmetlen, izgatott tervezésében, az emberi teherbírás és akarat szinte végtelen kiteljesedésében.

Ebben a regényben is a régebbi mozaiktechnikáját fejleszti tovább Baráth Lajos. Nem egy központi hős körül formálódnak az események, hanem sok egymással regényszerkezetileg egyenrangú epizód szereplő történetéből szövi a közösség alakulásának útját. De itt a különböző szereplők történetének mozaikjai egymásba kapcsolódnak. Bár fejezetenként változik a szín, más-más lakásba lépünk, de a sorsok már összefonódnak. Nemcsak azért, mert újabb és újabb szerelmi szálak szövődnek és bomlanak, hanem főleg azért, mert az egészet összeköti a közben épülő mű. Minden fejezet egyúttal egy-egy új állomását is adja az alakuló lakótelepnek: